

MIRZO ULUG'BEK NOMIDAGI
O'ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI
JIZZAX FILIALI

**YANGI O'ZBEKISTON: FAN,
TA'LIM VA INNOVATSIYA
MAVZUSIDAGI RESPUBLIKA
ILMIY-TEXNIK ANJUMAN
MATERIALLARI TO'PLAMI**

**9-10-APREL
2024-YIL**

WWW.JBNUU.UZ

INFO@JBNUU.UZ

[JBNUU.UZ](https://www.instagram.com/JBNUU.UZ)

[JBNUU.UZ](https://www.facebook.com/JBNUU.UZ)

[@UZMUJIZZAXFILIALI](https://twitter.com/UZMUJIZZAXFILIALI)

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA‘LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON
MILLIY UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI**

**YANGI O‘ZBEKISTON; FAN, TA‘LIM VA
INNOVATSIYA**
*mavzusidagi Respublika ilmiy-tehnika anjuman materiallari
to‘plami*
(2024-yil 9-10 aprel)

JIZZAX-2024

2. D.J. Urakov, R.N. Tursunov, A.A. Biykuziyev, B.B. Xaynazarov „Jahon tarixi /o‘quv qo‘llanma/ - Toshkent: “Innovatsiya-Ziyo”, 2020

3. Jahon tarixi: I qism. Qadimgi Sharq, Yunoniston, Rim / Ravshan Rajabov. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2015.

4. Boynazarov F. A. Qadimgi dunyo tarixi. T.: 2004

5. История древнего мира/Под ред. И. М. Дяконова, В. Д. Нероновой, И. С. Свенцицкой. М.: 1983, т. I, лекция 15

6. Греции и Рима. Практикум для студентов-заочников исторических факультетов пединститутов. М.: 1976.

KO‘RGAZMALI QUOLLARDAN FOYDALANGAN HOLDA TALABALARDA IJODIY QOBILIYAT VA DARS SAMARADORLIGIGA ERISHISH YO‘LLARI

Achilov Nurbek Norboy o‘g‘li

Chirchiq davlat pedagogika universiteti, Muhandislik va kompyuter grafikasi kafedrası v.b.
dotsenti n.achilov@cspi.uz

Annotatsiya. Hozirgi zamon talabi bo‘lgan dars samaradorligi va yangi innovatsion pedagogik texnologiyalardan samarali foydalanish. Shuning uchun o‘qituvchining darsga bo‘lgan tayyorgarligi darsning o‘quvchilarga qiziqarli va tushunarli o‘tishi ham dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Shuning uchun ham ushbu maqolada chizmachilik darslarining samaradorligi va o‘quvchilarning bu fanga qiziqishlarini oshirishda ko‘rgazmali quollaridan qanchalik samarali foydalanishi usullari keltirib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar. konsepsiya, metodika, chizmachilik, pedagogika, bilim, interaktiv metod, mustaqil ta‘lim, innovatsiya, interaktiv metod.

Ta‘lim-tarbiya tizimining bugungi kundagi asosiy vazifasi o‘z kelayotgan yoshlarni vatanparvar, zamonaviy bilim, ko‘nikma va malakalarni o‘zlashtirgan hamda jamiyatda o‘z munosib o‘rnini egallashga qodir bo‘lgan - komillikka intiladigan barkamol avlodni voyaga yetkazishdir.

Bugungi kunda ilm-fan, texnika va ishlab chiqarish sohalarining tez sur‘atlarda jadallik bilan rivojlanishi barcha ta‘lim muassasalarida ta‘lim-tarbiya sifatini mazmun jihatidan yangi bosqichga ko‘tarishni talab etmoqda. Bu o‘z o‘rnida har bir tizim xodimi, ayniqsa, o‘qituvchilar zimmasiga yanada yuksak mas‘uliyat va vazifalarni yuklaydi. Negaki, rad qilib bo‘lmaydigan bir haqiqat bor - qilingan barcha sa‘y-harakatlar oxir-oqibat o‘qituvchi mehnati orqali o‘z natijasini namoyon etadi. Shunday ekan, pedagoglardan vijdonan mehnat qilish, yorug‘ kelajagimiz oldidagi mas‘uliyatlilik, ko‘rsatilayotgan yuksak e‘tiborga munosib javob berish talab etiladi. Bu esa farzandlarimizning chuqur bilim egallashlarida asosiy rol o‘ynaydigan sifatli darsda namoyon bo‘ladi.

Har qanday fanni o‘qitish metodikasining asoslari uchta asosiy tarkibiy qismlar: konsepsiya, ta‘limning metodik tizimi va ular ta‘sir natijalarini baholashdan iborat.

Jahon pedagogik fani va amaliyotida ta‘limni tashkil etishning turli shakllari mavjud. Jamiyat rivojining har bir yangi bosqichi ta‘limni tashkil etishga o‘z ta‘sirini o‘tkazadi. Ayni vaqtda ta‘limning quyidagi shakllari ajratib ko‘rsatiladi: individual, individual-guruhli, sinf-dars, leksion-seminarli va sinfdan tashqari auditoriyadan tashqari, maktab va maktabdan tashqari. Ular o‘quvchilarni qamrab olishi, o‘quvchilar faoliyatini tashkil etishi jamoaviy va individual shakllarining nisbatlari, mustaqilligi

darajasi va o'qish jarayoniga rahbarlik qilish xususiyatlari kabi belgilariga ko'ra quyidagi uch asosiy turga ajratiladi:

- ✓ individual;
- ✓ sinf-darsli;
- ✓ ma'ruza-seminarli.

Chizmachilik fanini o'qitish o'quvchilarning yosh xususiyatlari hamda hayotiy va mehnat tajribalaridan kelib chiqqan holda o'ziga xos xususiyatlarga ega. O'quvchilar bu vaqtga kelib bilim olishga ongli ravishda, ma'lum maqsad bilan intiladilar. Shuning uchun o'qituvchi o'z oldidagi vazifalarni tahlil qilib, har bir darsning eng optimal tuzilishini o'ylab, dars maqsadlariga to'liq javob beradigan tuzilishni topishga harakat qilishi kerak. Navbatdagi darsning muvaffaqiyati ko'pincha oldin o'tilgan darslar qatorida uning qanday o'rin tutishiga, o'quvchilar egallagan bilim va amaliy ko'nikmalariga hamda ularga tushuntiriladigan bilimning hajmi va mazmuniga bog'liq. Bunda o'qituvchi o'quvchilarning dunyoqarashlari darajasi, darslik yoki ilmiy-ommabop va texnik adabiyotlardan mustaqil o'qib o'rganish imkoniyatlariga tayanadi.

Pedagogikada darslarning har xil turlari va o'qituvchining bilimlarni bayon qilishining turli shakllari tahlil qilib berilgan. Masalan, darslar quyidagi turlarga ajratilgan:

1. Yangi materialni o'rganish darsi;
2. Bilim, ko'nikma va malakalarni mustahkamlash darsi;
3. Takrorlash-umumlashtirish darsi;
4. Aralash yoki kombinatsiyalashgan dars.

Chizmachilik darslari uchun eng keng tarqalib, ommalashgan dars turi- *aralash* yoki *kombinatsiyalashgan* darsdir. Bunda o'qituvchining mavzuni bayon qilishi bilan bir qatorda o'quvchilar tomonidan amaliy ishlarni bajarilishi ham muhim ahamiyatga egadir. Ushbu amaliy ishlar o'quvchilarga o'quv adabiyotlaridan foydalanib olingan bilimlarni mustahkamlashga hamda uy vazifalarini bajarish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarni o'zlashtirishlariga ko'maklashadi.

Hozirgi kunda ta'lim jarayonida interaktiv metodlar, innovatsion texnologiyalar, pedagogik va axborot texnologiyalarini o'quv jarayonida qo'llashga qiziqish ortib bormoqda. Bunda, asosan hozirgacha o'quvchilar tayyor bilimlarni egallashga o'rgatilgan bo'lsa, zamonaviy texnologiyalar ularni egallayotgan bilimlarni o'zlari qidirib topishlariga, mustaqil o'rganib, tahlil qilishlariga va imkoni boricha xulosalarni ham o'zlari keltirib chiqarishlariga o'rgatadi. O'qituvchi bu jarayonda shaxsni rivojlanishi, shakllanishi, bilim olishi va tarbiyalanishiga sharoit yaratadi va shu bilan bir qatorda boshqaruvchilik, yo'naltiruvchilik funksiyasini bajaradi. Bunday ta'lim jarayonida o'quvchi asosiy figuraga aylanadi.

Innovatsiya - inglizcha so'z bo'lib, yangilik kiritish, yangilik ma'nolarini bildiradi. Innovatsion texnologiyalar pedagogik jarayon hamda o'quvchi va pedagog faoliyatiga yangilik, o'zgarishlar kiritish bo'lib, uni amalga oshirishda asosan interaktiv metodlardan to'liq foydalaniladi.

Interaktiv metodlar — bu jamoa bo'lib fikrlashga asoslanadi va pedagogik ta'sir etish usullari bo'lib, ta'lim mazmunining tarkibiy qismi hisoblanadi. Bu metodlarning o'ziga xosligi shundaki, ular faqat pedagog va o'quvchining birgalikdagi faoliyati orqali amalga oshiriladi.

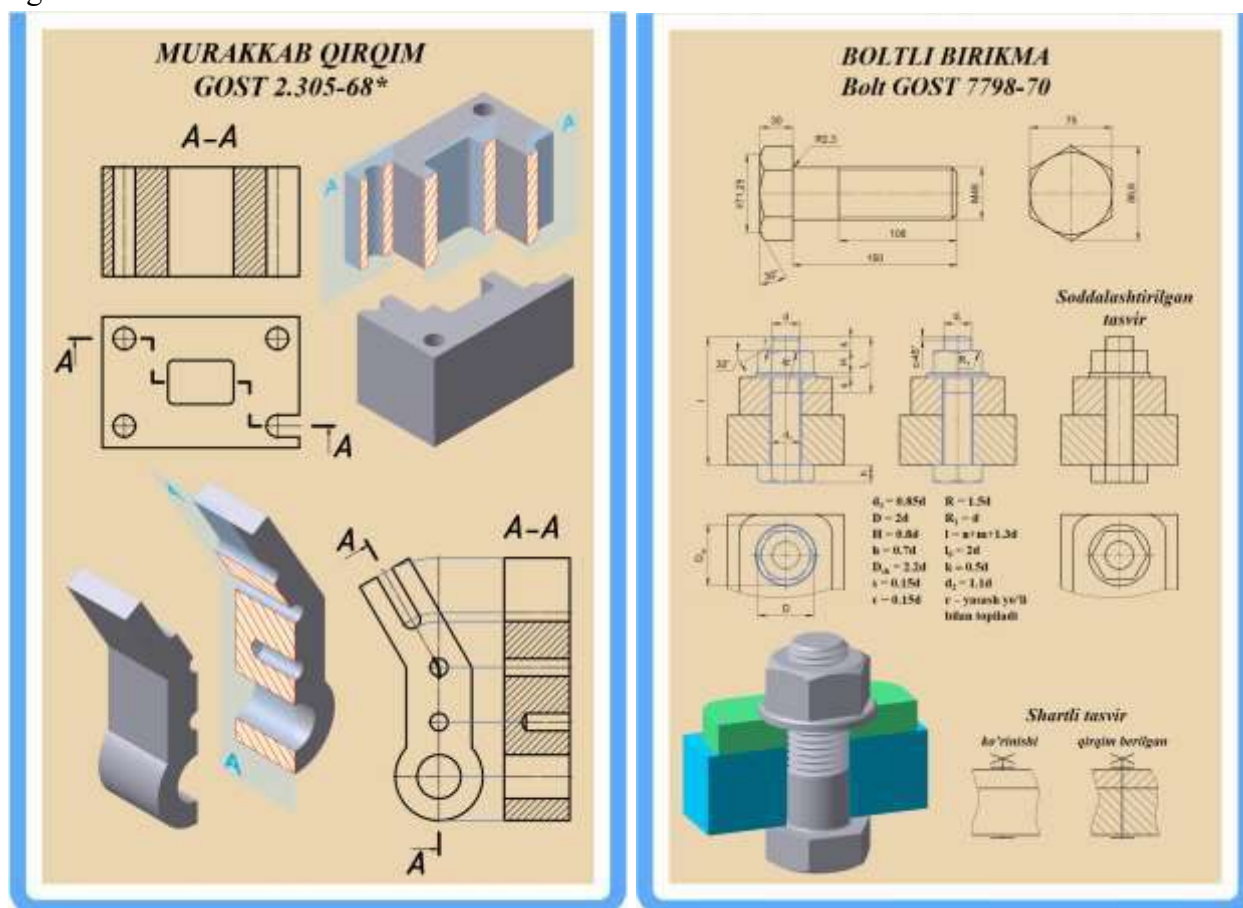
Metodik tizimning tarkibiy qismlaridan *biri o'qitish vositalaridir*. Ularga darsliklar, didaktik vositalar, ko'rgazmali qo'llanmalar, o'qitishning turli texnik vositalari kiradi. O'qitish vositalariga, shuningdek, kompyuter, ekran va tovushli, nazorat va o'qitish dasturlari ham kiradi.

Chizmachilik fanining o'ziga xos xususiyatiga ko'ra uni o'zlashtirish uchun o'quvchilarda fazoviy tasavvurining shakllanib, rivojlanishi zarurligi talab qilinadi. Shu sababli ta'lim muassasalarida chizmachilikdan o'qitish vositalarining yetarlicha bo'lishi, fan o'qituvchisining ulardan o'rinli foydalana

olishi hamda talab darajasida maxsus jihozlangan kabinetning bo'lishi ta'lim samaradorligini ta'minlashga ko'maklashadi.

O'quvchilarning bilim olishida va ularda grafik madaniyatning shakllanishida o'quv adabiyotlari (darsliklar, o'quv qo'llanmalar, topshiriqlar to'plamlari va ish daftarlari kabilar) va o'quv jarayonida foydalaniladigan ko'guzmali qo'llanmalar (stendlar, plakatlar va h.) alohida ahamiyatga ega.

Og'zaki-ko'rguzmali yondashuv. U an'anaviy bo'lib, asosan o'qituvchining axborot berishi, o'quvchi-talabalarning bilimni qabul qilishi, to'plashi va xotirasida saqlashi bilan belgilanadi. "Bilim" tushunchasi xotirada saqlanadigan axborot ma'nosida tushuniladi. Bunday bilimlar, ularni qo'llay olish ko'nikmalari (imtihonda shu axborotga doir berilgan savolga bergan javobiga qarab) orqali tekshirib ko'riladi. Bu tizimdagi bilimlar — asosan esda saqlab qolish natijasi rasmiy ma'lumotdir, ko'pincha, yuzaki bo'lishi ham mumkin. Ular xotira tubida saqlangan bo'ladi yoki boshqa so'z bilan aytganda, faqat unga qaratilgan to'g'ridan- to'g'ri savol qo'yilganda esga olinadi. Qayta esga olish darajasidagi bilim uzoq vaqt xotirada saqlanmaydi. O'quvchi savol berilganda uni eslashi, ba'zan esa umuman eslay olmasligi ham mumkin.

Og'zaki-ko'rguzmali yondashuv respublikamiz o'quv yurtlarida keng tarqalgan. Ma'lumot berish tizimida tayyor bilimlarni «o'qituvchi-talabalarga», ularning ehtiyoji va faollik darajasiga bog'liq bo'lmagan holda, bevosita berishi mumkin bo'lgan imkoniyatdan kelib chiqadi. Demak, shunga ko'ra o'qituvchining asosiy vazifasi zaruriy axborotni ma'lum qilishi va uni xotirada mustahkamlash ustida ishlashdir.

V.Guzeyevning ta'kidlashicha, an'anaviy metodikaga xos bo'lgan xususiyat dastur talablarida ifodalanuvchi ta'lim maqsadlarini «o'zlashtirish» tushunchasi qobig'iga o'ralgan qandaydir noaniq tasavvur bilan tavsiflanadi. Bunda ta'lim jarayonida ko'proq muvaffaqiyatga erishgan o'qituvchilarning ish tajribalarini umumlashtirish asosida ta'lim jarayonlari tashkil etiladi. Har bir aniq vaziyat uchun ilg'or

o'qituvchi (pedagog)larning pedagogik faoliyati namunasi qidiriladi, ammo ta'lim tizimida faoliyat yuritayotgan bir qator olimlar va amaliyotchilar alohida metodikalarning davri o'tib ketganligi va har qanday ilg'or pedagoglar tajribalarini umumlashtirish tizimli va maqsadga yo'naltirilgan, samarali ta'limni qurish imkonini bermasligini jiddiy ta'kidlashmoqda.

Respublikada amalga oshirilayotgan ta'lim sohasidagi bir qator ijobiy ishlar, fan-texnikaning jadal sur'atlar bilan o'sishi, bugungi kunda raqobatbardosh yuqori malakali kadrlar tayyorlash, shaxsni rivojlantirish, uning ma'lumot olish darajasini yuqori tarzda ta'minlashga nisbatan jamiyat ehtiyojlari bilan o'qitish uslublari o'rtasida ziddiyatlar tug'ilishiga olib keladi. Shuning uchun ta'lim jarayonida boshqa yondashuvlarni ham qo'llash muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar :

[1]Rahmonov I, "Chizmachilikdan didaktik o'yinlar" Toshkent-1992.

[2]Ro'ziyev E.I., Ashirboyev A.O. Muhandislik grafikasini o'qitish metodikasi darslik. -T.: Fan va texnologiya 2010.

[3]Achilov Nurbek Norboy o'g'li (2020). The use and importance of the three-dimensional features of the auto cad program in drawing projects in public schools. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, 8 (3) Part II, 189-192.

[4]Kokiev Boburmirzo Bahodir ogli (2020). The importance of pedagogical techniques in teaching assistive design. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, 8 (2) Part II, 182-185.

[5]Kukiev, B., O'g'li, N. N. & Shaydulloyevich, B. Q. (2019). Technology for creating images in autocad. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, 7 (12), 49-54.

[6]Achilov Nurbek Norboy o'g'li (2020). Pedagogical and psychological fundamentals of formation of space imagination and creative ability in students. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, 8 (4), Part II, 38-40.

[7]Achilov Nurbek Norboy o'g'li, Bekqulov Quadrat Shaydulloyevich, Ko'kiyev Boburmirzo Baxodir o'g'li & Jumayev Isroil Omandovlat o'g'li (2020). Methods of developing creative abilities in children. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, 8 (10) Part II, 151-153

[8]Achilov N.N., Ko'kiyev B.B., Bekqulov Q. Sh. YAQQOL TASVIRLARNI BAJARISHDA AUTOCAD DASTURIDAN FOYDALANIB LOYIHALASH Муғаллим ҳам ўзлуксиз билимлендириў илимийметодикалық журналы №2 2020 ISSN 2181-7138

[9]Achilov N.N. CHIZMACHILIKDA ODDIY QIRQIMLAR BAJARISH ORQALI O'QUVCHILARNING FAZOVIIY TASAVVURINI SHAKLLANTIRISH. *Муғаллим ҳам ўзлуксиз билимлендириў илимийметодикалық журналы №2 2020 ISSN 2181-7138*

[10] Xalimov Moxir, Achilov Nurbek, Bekqulov Quadrat, Xo'jaqulov Elbek, Ko'kiyev Boburmirzo CHIZMACHILIK VA CHIZMAGEOMETRIYA FANLARIDA BURCHAK TOPISHNING BAZI USULLARI

[11] Achilov Nurbek Norboy Uglu Methods of Using Game Technologies in the Development of Lesson Effectiveness and Creative Abilities in Drawing Lessons *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*, Vol. 24, Issue 05, 2020 ISSN: 1475-7192.

MAXSUS FANLARNI YANGI PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA O'QITISH MUAMMOLARI VA VAZIFALARI	
Davlatova Munisa Aminovna, Aminova Ozoda Qadamboy qizi, Rajabova Gulrux Jumamurod qizi BOSHLANG'ICH SINIF MATEMATIKA DARSLARDA OG'ZAKI VA YOZMA HISOBNING O'RIN ALMASHTIRISH, GURUHLASH VA TAQSIMOT QONUNLARINI QO'LLASHNING AXAMIYATI	71
Matenova Feruza Maxamatali qizi THE INNOVATIVE METHODS AND PRINCIPLES OF TEACHING	74
Sultanova A. M. VIRTUAL STANDS ALLOW THE STUDENT TO CONTROL THE PARAMETERS OF ACCESS TO TECHNOLOGY AND KNOWLEDGE	76
Nargiza Talipjanovna Madgapilova UZLUKSIZ TA'LIMDA PEDAGOGIK -PSIXOLOGIK HAMKORLIK, TARIXGA NAZAR VA ZAMONAVIY YONDASHUV	78
Nabixanova Jamila Avaxzanovna KASBIY KOMPITENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING USULLARI	82
Soatova A.Sh. DILSHOD RAJAB SHE'RLARINING TARBIVAVIY AHAMIYATI	85
Imomberdiyev Sultanmurad Saitg'aniyevich DAVLAT TA'LIM STANDARTINI AMALGA OSHIRISH SHAROITIDA BOSHLANG'ICH MAKTABDA MATEMATIKA	88
Исмаилова Хурлиман Нажиматдиновна МАСТЕРСТВО СОЗДАНИЯ ОБРАЗА В ТВОРЧЕСТВЕ М. ШОЛОХОВА	91
Rahimov S.M. TOPSHIRIQLARNI AVTOMATIK TEKSHIRISH AXBOROT TIZIMINI LOYIHALASHTIRISHDA FAOL ARXITEKTURANING IMKONIYATLARI	93
Abdimavlonov Murodjon Abdimavlon o'g'li, Uzoqov Ibodullo Abduganiyevich BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARIDA PSIXODIAGNOSTIK KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHNING DIDAKTIK TA'MINOTI	96
Qodirova Nargiza G'afur qizi, Safarova Sanobar Omontashevna ALOHIDA YORDAMGA MUHTOJ BOLALARNING RUHIY VA JISMONIY RIVOJLANISHI XUSUSIYATLARINING MAKTAB VA OILA HAMKORLIGI JARAYONIGA TA'SIRI	100
Raximova Farog'atxon Ikromovna MAKTABGACHA TA'LIMDA DUAL TA'LIMNI JORIY QILISH MASALASI	105
Mexmonova J.M. BO'LAJAK TEXNOLOGIYA O'QITUVCHILARIDA AKSIOLOGIK POTENSIALNI RIVOJLANTIRISH	109
Xotamqulova Ozoda Mahammadali qizi, Uzoqov Ibodullo Abduganiyevich KREATIVLIK VA UNING MAZMUN-MOHİYATI	111
Tuychiboyev J.I., Shinpo'latov O'R. Xoldorov J.X. EKSPERIMENTAL GIPOTIREOZ MODELIDA QON PLAZMASIDA OQSIL MIQDORINI ANIQLASH	116
T.Ch.Tangriyev, T.N.Absamatov, H.H.Mahmudaliyeva POTEXVIRUSLAR OILASIGA MANSIB VIRUSLARNING QISQACHA XARAKTERISTIKASI	117
Absamatov T. N., Tangriyev T.Ch., Xoldorov J. X. CHIRCHIQ SHAHAR QABRISTONLAR HUDUDINING IQLIMI VA TUPROQ HOLATI	120
Kobilova Shaxnoza Xudayshukurovna UZLUKSIZ INKLYUZIV TA'LIMDA PEDAGOGIK FAOLIYAT NI TASHKIL ETISH HAMDA PSIXOLOGIK MUVOFIQLASHTIRISH	122
Toshtemirov Akram Mengli o'g'li YUNONISTONDA POLIS BOSHQARUV TIZIMINING O'ZIGA XOSLIGI	127
Achilov Nurbek Norboy o'g'li KO'RGAZMALI QUROLLARDAN FOYDALANGAN HOLDA TALABALARDA IJODIY QOBILIYAT VA DARS SAMARADORLIGIGA ERISHISH YO'LLARI	129